OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
PAOLA MENGOZZIEGO
przedstawiona w dniu 8 listopada 2007 r. [1]

I — Wprowadzenie

1. Postanowieniem z dnia 17 października 2006 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 listopada 2006 r., Tribunal du travail de Bruxelles (Belgia) przedstawił Trybunałowi pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni rozporządzenia Rady (EWG, Euratom, EWWiS) nr 259/68 z dnia 29 lutego 1968 r. ustanawiającego Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich oraz Warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot jak też szczególne przepisy znajdujące czasowo zastosowanie w stosunku do urzędników Komisji [2].

2. Pytanie to zostało podniesione w ramach sporu pomiędzy S. Gysen a zakładem ubezpieczeń prawa belgijskiego dla osób prowadzących działalność na własny rachunek w przedmiocie określenia wysokości zasiłków na dzieci pozostające na utrzymaniu, jakie ta instytucja powinna wypłacić S. Gysen na dwoje z jej trójki dzieci na podstawie przepisów krajowych.

II — Ramy prawne

A — *Uregulowania wspólnotowe*

3. Zgodnie z art. 11 akapit drugi rozporządzenia nr 259/68 „wiąże [ono] w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich”.

4. Artykuł 67 ust. 1 regulaminu pracowniczego urzędników Wspólnot Europejskich (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”), wprowadzony art. 2 rozporządzenia nr 259/68 i wynikający z kolejnych zmian tego art. 2 przewiduje na rzecz urzędników

1 — Język oryginału: włoski.
2 — Dz.U. L 56, s. 1.

trzy rodzaje dodatków rodzinnych: dodatek na gospodarstwo domowe, dodatek na dziecko pozostające na utrzymaniu oraz dodatek edukacyjny.

5. Artykuły 1–3 załącznika VII do regulaminu pracowniczego ustalają między innymi warunki, jakim podlega uprawnienie do każdego z tych dodatków oraz ich wysokość.

6. Artykuł 67 ust. 2 określa, że „urzędnicy pobierający dodatki rodzinne przewidziane w niniejszym artykule zgłaszają dodatki podobnego rodzaju wypłacane im z innych źródeł; kwotę takich dodatków odlicza się od kwoty dodatków wypłacanych na podstawie art. 1, 2 i 3 załącznika VII".

7. Zgodnie z art. 20 ust. 2 i art. 21 Warunków zatrudnienia innych pracowników Wspólnot (zwanych dalej „WZIP"), wprowadzonych przez art. 3 rozporządzenia nr 259/68 i wynikających z kolejnych zmian tego art. 3, art. 67 regulaminu pracowniczego, jak również art. 1–3 załącznika VII do niego znajdują zastosowanie per analogiam do członków personelu tymczasowego.

B — *Uregulowania krajowe*

8. Na podstawie systemu wprowadzonego belgijskim dekretem królewskim z dnia 8 kwietnia 1976 r. konstytuującego system świadczeń rodzinnych na rzecz osób prowadzących działalność na własny rachunek [3] (zwanym dalej „dekretem królewskim z dnia 8 kwietnia 1976 r.") wysokość zasiłku na dzieci pozostające na utrzymaniu zależy od pozycji (zwanej dalej „miejscem w kolejności"), jaką zajmuje każde z dzieci, na które przysługuje zasiłek w chronologii narodzin dzieci danego pracownika pobierającego zasiłek. Dokładniej, kwota ta rośnie wraz z liczbą dzieci, na które przysługują zasiłki: jest zatem wyższa na drugie dziecko niż na pierwsze i jeszcze wyższa na trzecie i następne.

9. Artykuł 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r., w brzmieniu zmienionym, ze skutkiem wstecznym od dnia 1 lipca 2001 r. w związku z art. 4 dekretu królewskiego z dnia 7 września 2003 r. [4] określa, co następuje:

„Dla celów zastosowania art. 17, 19, 20 i 20a miejsce w kolejności określa się przy uwzględnieniu chronologii narodzin dzieci, na które przysługują zasiłki na podstawie niniejszego dekretu, skoordynowanych przepisów dotyczących świadczeń rodzinnych

3 — Moniteur belge/Belgisch Staatsblad z dnia 6 maja 1976 r., s. 5952. Z biegiem czasu w dekrecie tym dokonano licznych zmian.

4 — Moniteur belge/Belgisch Staatsblad z dnia 1 października 2003 r., s. 48215.

dla pracowników najemnych, dekretu królewskiego z dnia 26 marca 1965 r. w sprawie świadczeń rodzinnych przyznawanych pewnym kategoriom personelu zatrudnionym w instytucjach państwowych, ustawy z dnia 20 lipca 1971 r. ustanawiającej gwarantowane świadczenia rodzinne oraz konwencji międzynarodowych w zakresie zabezpieczenia społecznego obowiązujących w Belgii" [5].

III — Stan faktyczny i pytanie prejudycjalne

10. S. Gysen, obywatelka belgijska, prowadzi w Belgii działalność na własny rachunek.

11. Jest ona matką trójki dzieci: Adriena, urodzonego w 1989 r. w ramach pierwszego małżeństwa rozwiązanego rozwodem w 1993 r., Augustina i Elise, urodzonych odpowiednio w 1994 r. i w 1996 r. w ramach kolejnego małżeństwa, również zakończonego rozwodem w 2000 r.

12. Pierwszy mąż S. Gysen, ojciec Adriena, podjął służbę w Komisji Wspólnot Europejskich w charakterze członka personelu tymczasowego w dniu 1 grudnia 2001 r. Od tego dnia S. Gysen, której na mocy orzeczenia sądowego powierzono opiekę rodzicielską nad Adrienem, otrzymuje całą kwotę dodatku należną na niego jako na dziecko pozostające na utrzymaniu w imieniu i na rachunek ojca dziecka z Komisji na podstawie regulaminu pracowniczego i WZIP.

13. Jeśli chodzi o dwoje młodszych dzieci S. Gysen, na mocy orzeczenia sądowego otrzymuje ona również zasiłki rodzinne wypłacane przez A.s.b.l. Groupe S-Caisse d'Assurances sociales pour indépendants (zakład ubezpieczeń społecznych dla pracowników prowadzących działalność na własny rachunek, zwany dalej „zakładem ubezpieczeń"). S. Gysen sprawuje nad tymi dziećmi opiekę rodzicielską wspólnie ze swoim drugim mężem.

14. Pismem z dnia 22 lutego 2002 r. S. Gysen poinformowała zakład ubezpieczeń, że od dnia 1 grudnia 2001 r. otrzymuje dodatek na Adriena z Komisji.

15. Zakład ubezpieczeń w rezultacie zaprzestał wypłacania S. Gysen zasiłków na syna Adriena, lecz w dalszym ciągu wypłacał je na dwójkę dzieci: Augustina i Elise jako na drugie i trzecie dziecko w kolejności.

16. Od marca 2003 r. zakład ubezpieczeń odebrał jednak wypłacone S. Gysen miesięczne zasiłki w całkowitej kwocie 2284,84 EUR, co odpowiadało różnicy

5 — Tłumaczenie nieoficjalne z tekstu oryginalnego w języku francuskim.

pomiędzy sumą nienależnie wypłaconych zasiłków na Augustina i Elise jako dzieci drugie i trzecie w kolejności a kwotą, jaka według zakładu ubezpieczeń powinna była zostać wypłacona na te dzieci jako na dzieci pierwsze i drugie w kolejności. Odtąd również zakład ubezpieczeń wypłacał S. Gysen zasiłki na Augustina i Elise jako na dzieci pierwsze i drugie w kolejności. Zakład ubezpieczeń uznał, że dzieci, na które przysługują dodatki rodzinne wypłacane ze Wspólnot Europejskich nie mogą być uwzględniane dla celów ustalenia grupy dzieci, na które przysługuje zasiłek na mocy art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r.

17. S. Gysen zwróciła się zatem do Tribunal du travail de Bruxelles (sądu pracy w Brukseli), żądając, by sąd ten uznał, że dzieci Augustin i Elise są dziećmi drugim i trzecim w kolejności w rozumieniu przywołanego przepisu, a także by zasądził od zakładu ubezpieczeń zapłatę ogółu kwot potrąconych od miesięcznych zasiłków rodzinnych od marca 2003 r. oraz zapłatę zaległych zasiłków odpowiadających różnicy między kwotami wypłaconymi a kwotami, które powinny być jej wypłacone z tytułu zasiłków na dzieci.

18. Sąd ten postanowił zawiesić toczące się przed nim postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy rozporządzenie [nr 259/68] oraz załącznik VII do tego rozporządzenia zatytułowany »Wynagrodzenia […]«, sekcja 1 Dodatki rodzinne, art. 67 ust. 1, (które) obejmują:

a) dodatek na gospodarstwo domowe;

b) dodatek na dziecko pozostające na utrzymaniu;

c) dodatek edukacyjny,

mogą lub muszą być uznane za »konwencję międzynarodową z zakresu zabezpieczenia społecznego, obowiązującą w Belgii«, jak zostało to określone w tekście spornych przepisów krajowych?”.

IV — Analiza prawna

19. W celu rozwiązania sporu przed sądem krajowym sąd krajowy musi ustalić, czy na podstawie norm ustanowionych dekretem królewskim z dnia 8 kwietnia 1976 r. przy określaniu grupy dzieci osoby prowadzącej działalność na własny rachunek pobierającej

zasiłki rodzinne, koniecznym do ustalenia kolejności każdego z nich, a tym samym wysokości zasiłku, jaki powinien być wypłacony na każde z nich, należy uwzględniać dzieci, na które instytucje wspólnotowe wypłacają dodatki rodzinne na podstawie przepisów regulaminu pracowniczego urzędników oraz WZIP.

20. Strony w postępowaniu przed sądem krajowym dyskutowały przed tymże sądem zakres pojęcia „konwencje międzynarodowe z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujące w Belgii", o którym mowa w art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, odniesienie do „konwencji międzynarodowych z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujących w Belgii" zostało dodane do tego przepisu dekretem królewskim z dnia 7 września 2003 r. w następstwie wyroku Cour d'arbitrage (trybunału arbitrażowego)[6] Belgii z dnia 13 lipca 2001 r. nr 106/2001[7], w którym orzeczono, że art. 42 przepisów dotyczących zasiłków rodzinnych dla pracowników najemnych, skoordynowanych dekretem królewskim z dnia 19 grudnia 1939 r.[8], narusza art. 10 i 11 konstytucji belgijskiej dotyczące zasad równości i niedyskryminacji „w zakresie, w jakim ogranicza dla obliczenia kolejności określającej wysokość zasiłków rodzinnych uwzględnienie dzieci, na które przysługuje zasiłki, do tych, które otrzymują je na podstawie przepisów skoordynowanych, natomiast nie można uwzględnić dziecka, na które przysługują zasiłki rodzinne na podstawie przepisów państwa członkowskiego Unii Europejskiej uznanych za mające zastosowanie przez prawo wspólnotowe"[9].

21. W postępowaniu przed sądem krajowym S. Gysen podniosła, że pojęcie „konwencje międzynarodowe z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujące w Belgii" w rozumieniu art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. obejmuje normy bezwzględnie wiążące uchwalone w ramach instytucji międzynarodowego prawa publicznego, takie jak normy znajdujące się w regulaminie pracowniczym.

22. Zakład ubezpieczeń natomiast podnosił, że rozszerzenie zakresu stosowania tej normy dokonane dekretem królewskim z dnia 7 września 2003 r. stosuje się wyłącznie wobec państw, z którymi Królestwo Belgii zawarło wielostronne lub dwustronne konwencje międzynarodowe w zakresie zabezpieczenia społecznego. Podkreślił, że nie istnieje jednakże żadna konwencja pomiędzy Królestwem Belgii a instytucjami europejskimi lub międzynarodowymi, które wypłacają zasiłki rodzinne członkom swego personelu.

6 — W dniu 7 maja 2007 r., w związku ze zmianą konstytucji belgijskiej, nazwa trybunału arbitrażowego została zmieniona na Cour constitutionnelle/Grondwettelijk Hof/Verfassungsgerichtshof (trybunał konstytucyjny) (Moniteur belge/Belgisch Staatsblad z dnia 8 maja 2007, s. 25101).

7 — Moniteur belge/Belgisch Staatsblad z dnia 13 listopada 2001 r., s. 38689.

8 — Moniteur belge/Belgisch Staatsblad z dnia 22 grudnia 1939 r., s. 8702.

9 — Tłumaczenie nieoficjalne sentencji z tekstu oryginalnego w języku francuskim.

23. Zakład ubezpieczeń podniósł, że chociaż traktaty ustanawiające Wspólnoty są konwencjami międzynarodowymi obowiązującymi w Belgii i chociaż pewne normy uchwalone przez te organizacje międzynarodowe mają bezpośrednie zastosowanie w państwach członkowskich, to jednak regulamin pracowniczy, choć przyznaje uprawnienia urzędnikom wspólnotowym, na które ci mogą się powoływać względem swego pracodawcy, nie znajduje natychmiastowego i bezpośredniego zastosowania w belgijskim porządku prawnym.

24. Postanowienie odsyłające przedstawia następnie opinię udzieloną przez Ministère public (rzecznika publicznego) w postępowaniu przed sądem krajowym, zgodnie z którą rozporządzenie nr 259/68, którego podstawę prawną stanowią dwa traktaty międzynarodowe ratyfikowane przez Królestwo Belgii: traktat WE oraz protokół w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich z dnia 8 kwietnia 1965 r. [10], i które na podstawie art. 11 obowiązuje w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich, należy uznać za wchodzące w zakres pojęcia „konwencje międzynarodowe z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujące w Belgii" dla celów art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r.

25. Sąd krajowy po przedstawieniu streszczonych powyżej stanowisk stron i Ministère public oraz po tym jak zauważył, że ten ostatni przepis, odnosząc się do „konwencji międzynarodowych z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujących w Belgii", jest zredagowany inaczej niż inne przepisy krajowe, które w odrębnym zakresie dotyczącym rent i emerytur wyraźnie odsyłają do „regulaminu pracowniczego instytucji międzynarodowego prawa publicznego", formułuje niniejszym badane pytanie prejudycjalne, nie rozwijając innych uwag.

26. Bezsporne jest, że pytanie prejudycjalne — tak jak zostało sformułowane w postanowieniu odsyłającym — nie powinno wchodzić w zakres właściwości Trybunału. Zwracając się z pytaniem o to, czy regulamin pracowniczy urzędników i załącznik VII do niego stanowią „konwencję międzynarodową z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązującą w Belgii" w rozumieniu art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r., sąd krajowy zwraca się w gruncie rzeczy o wykładnię przepisu prawa belgijskiego [11]. Tymczasem jak wiemy, w ramach systemu współpracy ustanowionego w art. 234 WE wykładnia norm krajowych należy do sądów krajowych, a nie do Trybunału [12].

27. Do samego sądu krajowego należy zatem ustalenie, co należy rozumieć przez „konwencje międzynarodowe z zakresu zabezpieczenia społecznego obowiązujące

10 — Dz.U. 1967, L 152, s. 13.

11 — Należy zauważyć, że chociaż brzmienie tego przepisu krajowego nie zostało powtórzone w pytaniu prejudycjalnym, lecz znajduje się w aktach dotyczących postępowania krajowego przekazanych z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, to postanowienie odsyłające zezwala jednak na zrozumienie treści tego samego przepisu.

12 — Wyroki z dnia 12 października 1993 r. w sprawie C-37/92 Vanacker i Lesage, Rec. s. I-4947, pkt 7 i z dnia 20 października 2005 r. w sprawie C-511/03 Ten Kate Holding Mussel-kanaal i in., Zb.Orz. s. I-8979, pkt 25 oraz przywołane tam orzecznictwo.

w Belgii" w rozumieniu wyżej przywołanego przepisu. Zastosowanie tego samego przepisu i tym samym ocena tego, czy regulamin pracowniczy i WZIP wchodzą w zakres tego pojęcia, są również zastrzeżone dla jego właściwości. Trybunał może wyłącznie dostarczyć wyjaśnień co do charakteru prawnego tych aktów celem umożliwienia sądowi krajowemu dokonania tej oceny.

28. Chociaż wyjaśnienia te nie są ani wątpliwe, ani skomplikowane, to niemniej są użyteczne, zważywszy na pewne twierdzenia poczynione przed sądem krajowym. Zwracam uwagę w szczególności na to, że zakład ubezpieczeń utrzymywał w ramach postępowania przed sądem krajowym, że normy regulaminu pracowniczego, o ile przyznają uprawnienia urzędnikom wspólnotowym, na które ci mogą się powoływać względem swego pracodawcy, o tyle nie znajdują natychmiastowego i bezpośredniego zastosowania w belgijskim porządku prawnym.

29. Uważam zatem, że pytanie postawione przez sąd krajowy może być przeformułowane w taki sposób, by dążyło do ustalenia charakteru prawnego regulaminu pracowniczego i WZIP oraz ich ewentualnego bezpośredniego stosowania w belgijskim porządku prawnym.

30. W tym względzie należy przypomnieć na wstępie, że przyjęcie regulaminu pracowniczego oraz WZIP stanowi wdrożenie przez Radę Unii Europejskiej przepisu traktatu WE (obecnie art. 283 WE) wymagającego od tej instytucji uchwalenia na wniosek Komisji i po konsultacji z innymi zainteresowanymi instytucjami regulaminu pracowniczego urzędników i WZIP [13]. Przepisy szczególne regulaminu pracowniczego i WZIP stanowią sposób wdrożenia pewnych norm znajdujących się w protokole w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich, w szczególności art. 7 oraz art. 12–16 protokołu, który załączony do traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską i do traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej posiada ten sam charakter i tę samą rangę prawną co te traktaty.

31. Ponadto należy zauważyć, że — jak Trybunał miał już okazję podkreślić — regulamin pracowniczy i WZIP zostały uchwalone rozporządzeniem nr 259/68 i że na podstawie art. 189 akapit drugi traktatu EWG (następnie art. 189 akapit drugi traktatu WE, obecnie art. 249 akapit drugi traktatu WE) rozporządzenie to ma zasięg ogólny, wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich [14], jak to uszczegóławia art. 11 tego rozporządzenia.

13 — Dokładniej, rozporządzenie nr 259/68 zostało przyjęte na podstawie art. 24 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Jedną Radę i Jedną Komisję Wspólnot Europejskich (Dz.U. 1967, 152, s. 2), który to przepis uchylił poprzedni art. 212 traktatu EWG i którego treść została powtórzona w art. 283 WE.

14 — Wyroki z dnia 20 października 1981 r. w sprawie 137/80 Komisja przeciwko Belgii, Rec. s. 2393, pkt 7 i z dnia 7 maja 1987 r. w sprawie 186/85 Komisja przeciwko Belgii, Rec. s. 2029, pkt 21.

Z tego wynika według Trybunału, że regulamin pracowniczy i WZIP poza skutkami, jakie wywołują w wewnętrznym porządku administracji wspólnotowej, zobowiązują również państwa członkowskie do działania w zakresie, w jakim wymagane jest wdrożenie tych aktów [15].

32. I tak Trybunał na przykład orzekł, że art. 67 ust. 2 regulaminu pracowniczego pozwala unikać konfliktów pomiędzy systemem wspólnotowym a systemami krajowymi w ten sposób, że dodatki rodzinne przewidziane przez ten regulamin zostają wypłacone osobom uprawnionym tylko w zakresie, w jakim ich wysokość przekracza wysokość porównywalnych zasiłków wypłacanych na podstawie przepisów państwa członkowskiego, a następnie zauważył, że ponieważ charakter uzupełniający dodatków na podstawie regulaminu pracowniczego znajduje podstawę w art. 67 ust. 2 regulaminu pracowniczego, to znaczy w przepisie zawartym w rozporządzeniu w rozumieniu art. 189 akapit drugi traktatu EWG, to wiąże on państwa członkowskie i nie może być naruszony krajowymi przepisami prawnymi [16].

33. Regulamin pracowniczy i WZIP wiążą zatem wszystkie państwa członkowskie i wśród nich również Belgię. Ponadto nie można podnosić, że taki skutek wiążący wobec władz belgijskich nie istnieje w niniejszym przypadku, ponieważ Trybunał uznał między innymi, że art. 67 ust. 2 regulaminu pracowniczego nie obejmuje „zobowiązań ciążących na państwach członkowskich w zakresie zasiłków rodzinnych w sytuacjach, gdy małżonek urzędnika, były urzędnik na emeryturze lub inny pracownik Wspólnot wykonuje na terytorium państwa członkowskiego działalność na własny rachunek” [17].

34. Ta ostatnia teza Trybunału oznacza po prostu, że państwo członkowskie może odmówić wypłaty zasiłków rodzinnych przewidzianych przez jego własne prawo, podnosząc na poparcie tego stanowiska możliwość korzystania przez beneficjentów z dodatków rodzinnych wypłacanych na podstawie regulaminu pracowniczego i WZIP w sytuacjach, w których małżonek urzędnika lub pracownika Wspólnot wykonuje na jego terytorium działalność na własny rachunek [18]. Jak to zauważył Trybunał, „zasiłki tego samego charakteru, które według art. 67 ust. 2 regulaminu pracowniczego powinny być potrącone z dodatków rodzinnych na podstawie regulaminu pracowniczego i zwalniać tym samym instytucje z obowiązku ich wypłaty, stanowią tylko takie zasiłki, które są wypłacane w związku z pracą najemną” [19]. Niezastosowanie art. 67 ust. 2 regulaminu pracowniczego w powyższych sytuacjach nie ma żadnego wpływu na wiążący skutek

15 — Przywołane powyżej wyroki z dnia 20 października 1981 r. w sprawie Komisja przeciwko Belgii, pkt 8 i z dnia 7 maja 1987 r. w sprawie Komisja przeciwko Belgii, pkt 21.

16 — Przywołany powyżej wyrok z dnia 7 maja 1987 r. w sprawie Komisja przeciwko Belgii, pkt 23.

17 — Ibidem, pkt 34.

18 — Ibidem, pkt 33.

19 — Ibidem.

i bezpośrednią stosowalność tego regulaminu i WZIP we wszystkich państwach członkowskich, w tym w Królestwie Belgii.

35. Biorąc to pod uwagę, na pytanie prejudycjalne postawione Trybunałowi można byłoby odpowiedzieć poprzez podkreślenie po prostu tego, że regulamin pracowniczy i WZIP, przyjęte przez rozporządzenie wspólnotowe, mają zakres ogólny oraz wiążą w całości i są bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

36. Komisja jednak, która jako jedyna wraz z S. Gysen przedstawiła uwagi na piśmie w niniejszym postępowaniu prejudycjalnym, sugeruje przeformułowanie pytania prejudycjalnego w szerszy sposób niż wskazany przeze mnie w pkt 29 powyżej. Proponuje ona w istocie, by uznać, że sąd krajowy dąży zasadniczo do ustalenia, „czy prawo wspólnotowe należy interpretować w ten sposób, że stoi na przeszkodzie przepisom krajowym, na których podstawie — jeśli zasiłki rodzinne, do których pobierania uprawniona jest osoba prowadząca działalność na własny rachunek, są wypłacane w całości przez system wspólnotowy wprowadzony regulaminem pracowniczym — dziecko, na które przysługują te dodatki nie powinno być uwzględniane dla celów określenia kolejności dzieci tej osoby, co wpływa na wysokość zasiłków rodzinnych, jakie powinny być wypłacone na jej inne dzieci".

37. W ten sposób zadane pytanie prejudycjalne nie dotyczyłoby po prostu uzyskania wyjaśnień co do charakteru prawnego regulaminu pracowniczego i WZIP w celu umożliwienia sądowi krajowemu zweryfikowania, czy te akty wchodzą w zakres pojęcia „konwencje międzynarodowe w zakresie zabezpieczenia społecznego obowiązujące w Belgii", który sąd ten musi zdefiniować w prawie wewnętrznym.

38. Pytanie dotyczyłoby natomiast, lub w każdym razie również, istnienia granic wyznaczonych przez prawo wspólnotowe, jako źródło prawa najwyższej rangi, wykładni i stosowania rozważanego przepisu krajowego. Dotyczyłoby zatem określenia — przy uwzględnieniu obowiązku dokonania wykładni tej normy przez sąd krajowy w sposób możliwie najbardziej zgodny z prawem wspólnotowym, a nawet w danych okolicznościach jej odrzucenia, gdyby taka zgodna wykładnia nie była możliwa — ewentualnych wymogów, jakie wyznacza prawo wspólnotowe, które powinny nakierować sąd wspólnotowy na określenie definicji zakresu tego pojęcia prawa wewnętrznego oraz, w odpowiednim przypadku, na ocenę zgodności z prawem wspólnotowym przepisu, który zawiera to pojęcie, jeśli ten ostatni nie może być rozumiany tak, że obejmuje również regulamin pracowniczy i WZIP.

39. Należy zadać sobie pytanie, czy przeformułowanie pytania prejudycjalnego proponowane przez Komisję i oznaczające znaczne

poszerzenie przedmiotu pytania postawionego przez sąd krajowy nie wychodzi poza ramy współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi ustalone na podstawie art. 234 WE.

40. Przypominam w tym względzie, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału do niego należy, w obliczu pytań sformułowanych w sposób niewłaściwy lub wychodzący poza ramy zadań mu przypisanych na podstawie art. 234 WE, wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów prawa wspólnotowego, które wymagają interpretacji w świetle przedmiotu sporu [20].

41. Aby udzielić użytecznej odpowiedzi sądowi krajowemu, który skierował do Trybunału pytanie prejudycjalne, Trybunał może być skłonny uwzględnić normy prawa wspólnotowego, do których sąd wspólnotowy nie odniósł się w swoim pytaniu [21]. Dzieje się tak zarówno w przypadkach, gdy pytanie prejudycjalne przedłożone Trybunałowi odnosiło się do norm prawa wspólnotowego niemających znaczenia dla sytuacji leżącej u podstaw postępowania prejudycjalnego [22], jak i w przypadkach, gdy nie wymieniało żadnej szczególnej normy wspólnotowej, lecz odnosiło się do całego traktatu lub prawa wspólnotowego [23].

42. Nie brak w orzecznictwie przypadków, w których Trybunał poszerzył przedmiot przedłożonego mu pytania prejudycjalnego i wypowiedział się w przedmiocie ważności przepisu prawa wspólnotowego, nawet gdy pytanie prejudycjalne sformułowane było w taki sposób, jakby sąd krajowy zwracał się do Trybunału z wnioskiem o prostą wykładnię [24].

43. Trybunał wydaje się więc przyznawać sobie szeroki zakres działania w poszukiwaniu elementów prawa wspólnotowego, które wymagają wykładni dla celów rozwiązania sporu zawisłego przed sądem krajowym, zgodnie z wymogiem udzielenia „użytecznej odpowiedzi" sądowi krajowemu oraz w duchu pełnej z nim współpracy. W ramach współpracy sądowej na mocy art. 234 WE, która wymaga, by sąd

20 — Zobacz ex multis wyroki z dnia 20 marca 1986 r. w sprawie 35/85 Tissier, Rec. s. 1207, pkt 9 i z dnia 18 listopada 1999 r. w sprawie C-107/98 Teckal, Rec. s. I-8121, pkt 34.

21 — Wyroki: ww. w sprawie Tissier, pkt 9; z dnia 2 lutego 1994 r. w sprawie C-315/92 Verband Sozialer Wettbewerb, Rec. s. I-317, pkt 7 i z dnia 7 listopada 2002 r. w sprawach połączonych C-228/01 i C-289/01 Bourrasse i Perchicot, Rec. s. I-10213, pkt 33.

22 — Zobacz m.in. wyroki z dnia 27 marca 1990 r. w sprawie C-315/88 Bagli Pennacchiotti, Rec. s. I-1323; z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie C-315/93 Flip i Verdegem, Rec. s. I-913; ww. w sprawie Teckal, i ww. w sprawach Bourrasse i Perchicot.

23 — Zobacz m.in. wyroki z dnia 14 lipca 1971 r. w sprawie 10/71 Muller i Hein, Rec. s. 723; z dnia 13 grudnia 1984 r. w sprawie 251/83 Haug-Adrion, Rec. s. 4277; ww. w sprawie Tissier; z dnia 19 listopada 1991 r. w sprawie C-235/90 Aliments Morvan, Rec. s. I-5419 i z dnia 26 września 1996 r. w sprawie C-168/95 Arcaro, Rec. s. I-4705.

24 — Zobacz m.in. wyroki z dnia 3 lutego 1977 r. w sprawie 62/76 Strehl, Rec. s. 211; z dnia 15 października 1980 r. w sprawie 145/79 Roquette Frères, Rec. s. 2917 i z dnia 14 czerwca 1990 r. w sprawie C-37/89 Weiser, Rec. s. I-2395.

krajowy oraz Trybunał — każdy w zakresie swoich własnych kompetencji i w celu zagwarantowania jednolitego stosowania prawa wspólnotowego — miały swój bezpośredni i uzupełniający udział w wypracowaniu orzeczenia, wymogi czysto formalne, które prowadziłyby jedynie do wydłużenia procedury, muszą być wyeliminowane [25]. Szerokie uprawnienia, jakie zastrzega sobie Trybunał w zakresie przeformułowania pytań prejudycjalnych, a nawet w zakresie poszerzania ich przedmiotu, są zatem związane z przyczynami dotyczącymi ekonomii postępowania, ponieważ umożliwiają uniknięcie ewentualnego powtórnego składania wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

44. W niniejszym przypadku o ile przeformułowanie pytania przedłożonego przez Tribunal de travail de Bruxelles w sposób proponowany przez Komisję nie wydaje się przekraczać szerokich granic kompetencji prejudycjalnej Trybunału tak jak jest ona zdefiniowana w jego orzecznictwie, o tyle nie oznacza to oczywiście, że Trybunał jest zobowiązany je przyjąć.

45. O ile Trybunał jest zobowiązany, na podstawie art. 10 WE i 234 WE, udzielić odpowiedzi na przedłożone przez sądy krajowe pytania o wykładnię prawa wspólnotowego spełniające przesłanki dopuszczalności określone przez orzecznictwo Trybunału, o tyle z drugiej strony nie mogę twierdzić, że byłby zobowiązany do udzielenia odpowiedzi na pytania, które zostały przedstawione nie przez te sądy, ale w postępowaniu przed Trybunałem przez podmioty uczestniczące w postępowaniu prejudycjalnym, to znaczy zgodnie z art. 23 Statutu Trybunału Sprawiedliwości strony postępowania przed sądem krajowym, państwa członkowskie, Komisję oraz, w stosownych przypadkach, Parlament Europejski, Radę i Europejski Bank Centralny, a ponadto w sprawach dotyczących jednej z dziedzin stosowania Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym — państwa będące stronami porozumienia, a niebędące państwami członkowskimi, oraz określony w porozumieniu Urząd Nadzoru EFTA.

46. Kompetencja Trybunału do przedstawienia sądowi krajowemu wykładni prawa wspólnotowego, która wychodzi poza to, o co wnosił ten sąd, powinna być stosowana z ostrożnością i zgodnie z tym, co należy uznać za stosowne.

47. W niniejszej sprawie wydaje mi się, że pytanie sformułowane przez Komisję wychodzi daleko poza wątpliwości sądu krajowego. Z żadnego fragmentu postanowienia odsyłającego nie wynika, aby Tribunal du travail de Bruxelles miał wątpliwości co do zgodności art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. — którego wykładni dopiero ma

25 — Wyrok z dnia 1 grudnia 1965 r. w sprawie 16/65 Schwarze, Rec. s. 1081, 1094.

dokonać — z przepisami lub z zasadami prawa wspólnotowego. Jesteśmy zatem w sytuacji całkiem innej od sytuacji, w której sąd krajowy zmierza do ustalenia zgodności interpretowanej przez niego normy prawa krajowego z danym przepisem prawa wspólnotowego i w której Trybunał udziela odpowiedzi, biorąc pod uwagę treść problematyki poruszonej przez sąd krajowy, stwierdzając, że przepis nie ma zastosowania do okoliczności sprawy, i przedstawiając wykładnię innego przepisu prawa wspólnotowego znajdującego zastosowanie, z którym ta norma jest sprzeczna [26].

48. Przeformułowanie pytania prejudycjalnego proponowane przez Komisję nie wydaje się zresztą konieczne w celu zapewnienia skuteczności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Jak wspomniałem, nawet gdy pytanie postawione przez sąd krajowy jest błędnie sformułowane, możliwe jest jego przeformułowanie w sposób, który wskazałem w pkt 29 powyżej, aby zapewnić mimo wszystko użyteczność odpowiedzi Trybunału.

49. W każdym razie uważam za niewłaściwe to, aby Trybunał zajmował się poszukiwaniem przepisu prawa wspólnotowego, który ewentualnie stałby na przeszkodzie przepisowi prawa krajowego tak jak to ujęto w brzmieniu pytania zaproponowanym przez Komisję. Trybunał powinien co najwyżej zbadać zakres jedynego przepisu prawa wspólnotowego przywołanego przez Komisję w jej uwagach na piśmie, to znaczy art. 10 WE. Podnoszę to poprzez analogię z niedawną tendencją w orzecznictwie, która — jeśli chodzi o dopuszczalność pytań skierowanych w trybie prejudycjalnym — podkreśla w szczególności wymóg przedstawienia przez sąd krajowy dokładnych powodów, ze względu na które powziął on wątpliwości co do wykładni prawa wspólnotowego oraz ze względu na które uznał za konieczne wydanie przez Trybunał orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jak również minimalne wyjaśnienia w sprawie przyczyn wyboru przepisów wspólnotowych, o których wykładnię wnosi, oraz związku pomiędzy tymi przepisami a uregulowaniem krajowym mającym zastosowanie w sporze przed nim zawisłym [27].

50. Przypominam wreszcie obowiązek Trybunału zapewnienia możliwości zainteresowanym podmiotom określonym w art. 23 Statutu Trybunału przedstawienia uwag na piśmie, zważywszy na to, że przed złożeniem

26 — Zobacz np. wyrok z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie C-293/93 My, Zb.Orz. s. I-12013.

27 — Postanowienia z dnia 28 czerwca 2000 r. w sprawie C-116/00 Laguillaumie, Rec. s. I-4979, pkt 16; z dnia 19 października 2004 r. w sprawie C-425/03 Provvidenza Regio, niepublikowane w Zbiorze, pkt 9; z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie C-116/05 Dhumeaux i in., niepublikowane w Zbiorze, pkt 21 i z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie C-166/06 Eurodomus, niepublikowane w Zbiorze, pkt 7 i 8. W drugim z tych postanowień o niedopuszczalności podnosi się między innymi, że sąd krajowy nie określił przepisów prawa wspólnotowego, o których wykładnię wnosi (pkt 12).

takich uwag doręczono im jedynie postanowienie odsyłające [28].

51. Właśnie ze względu na przyczyny podane w pkt 47 powyżej możliwość przedstawienia przez zainteresowane podmioty określone w art. 23 Statutu Trybunału uwag na piśmie w przedmiocie ewentualnego istnienia przepisów prawa wspólnotowego, które stałyby na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. interpretowanemu zgodnie z życzeniami zakładu ubezpieczeń, była jeśli nie całkowicie wyłączona, to jednak bardzo teoretyczna. Prawdą jest, że te podmioty — którym zgodnie z art. 104 § 4 regulaminu Trybunału doręczono przedstawione przez Komisję uwagi na piśmie — mogłyby przedstawić swoje stanowisko w tym względzie poprzez zwrócenie się o wyznaczenie rozprawy i przedstawienie uwag ustnych. Jednakże po pierwsze nie należy zapominać, że jedynie postanowienie odsyłające jest doręczane podmiotom określonym w art. 23 Statutu Trybunału Sprawiedliwości, między innymi państwom członkowskim, wraz z tłumaczeniem na język urzędowy każdego państwa [29], podczas gdy uwagi na piśmie przedstawione przez Komisję w niniejszym postępowaniu prejudycjalnym zostały doręczone tym podmiotom tylko w wersji oryginalnej, w języku postępowania (po francusku). Ponadto również możliwość przedstawienia uwag na piśmie powinna podlegać ochronie.

52. Wydaje się, że poszerzenie przedmiotu pytania prejudycjalnego w sposób proponowany przez Komisję wymagałoby umożliwienia państwom członkowskim oraz stronom w postępowaniu przed sądem krajowym przedstawienia swojego stanowiska na piśmie w przedmiocie pytania sformułowanego przez Komisję. Wydaje mi się szczególnie ważne, aby przede wszystkim rząd belgijski miał taką możliwość, ponieważ takie pytanie mogłoby pośrednio zakwestionować zgodność normy prawa belgijskiego z prawem wspólnotowym. Zebranie takich uwag jest oczywiście wciąż możliwe, lecz opóźniałoby rozstrzygnięcie w niniejszym postępowaniu.

53. Powyższe rozważania skłaniają raczej do nieposzerzania zakresu analizy, jaką podejmie Trybunał w niniejszym postępowaniu o pytanie proponowane przez Komisję. Przedmiot pytania prejudycjalnego powinien zatem moim zdaniem pozostać w granicach, jakie określiłem w pkt 29 powyżej. Ponadto Komisja ma zawsze możliwość zwrócenia się do Trybunału z pytaniem o zgodność art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. z prawem

28 — Wyroki z dnia 1 kwietnia 1982 r. w sprawach połączonych 141/81 i 143/81 Holdijk i in., Rec. s. 1299, pkt 6 i z dnia 11 września 2003 r. w sprawie C-207/01 Altair Chimica, Rec. s. I-8875, pkt 25; postanowienia z dnia 23 marca 1995 r. w sprawie C-458/93 Saddik, Rec. s. I-511, pkt 13 i w ww. sprawie Laguillaumie, pkt 14.

29 — Zobacz ww. postanowienie w sprawie Laguillaumie, pkt 24.

wspólnotowym w ramach postępowania o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom na podstawie art. 226 WE.

54. Jedynie pomocniczo zatem i w wielkim skrócie zajmę się więc zbadaniem treści pytania, czy art. 10 WE stoi na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, na których podstawie w kontekście wypłaty przez właściwy organ krajowy zasiłków rodzinnych na dzieci na utrzymaniu osoby prowadzącej działalność na własny rachunek, dziecka tej osoby, które otrzymuje dodatek na podstawie regulaminu pracowniczego lub WZIP, nie uwzględnia się dla celów określenia kolejności pozostałych dzieci tej osoby, co na podstawie tych przepisów ma wpływ na wysokość zasiłków rodzinnych przysługujących na te dzieci.

55. Komisja udzieliła odpowiedzi twierdzącej na takie pytanie, przywołując precedens ustanowiony przez wyrok w sprawie My [30], który dotyczył przepisu krajowego, na którego podstawie właściwy organ emerytalny nie mógł uwzględnić okresu zatrudnienia w służbie instytucji wspólnotowych dla celów stwierdzenia uprawnienia do wcześniejszej emerytury w ramach systemu krajowego.

56. W tymże wyroku Trybunał stwierdził, że art. 10 WE wymaga, aby państwa członkowskie ułatwiały wykonywanie zadań Wspólnoty, i orzekł, że przepis ten w związku z regulaminem pracowniczym stoi na przeszkodzie takiemu uregulowaniu krajowemu [31].

57. Jednakże nie mogę nie zauważyć, że Trybunał doszedł do takiego wniosku po stwierdzeniu, że przepisy prawa krajowego „mogą ograniczyć i częściowo również zniechęcić do wykonywania działalności zawodowej w ramach instytucji Unii Europejskiej w zakresie, w jakim przyjmując stanowisko w jednej z takich instytucji, pracownik uprzednio należący do krajowego systemu emerytalnego ryzykuje utratę możliwości skorzystania ze świadczenia emerytalnego należnego mu w ramach systemu krajowego, do którego prawo zachowałby, gdyby stanowiska nie przyjął” [32].

58. Poprzez stwierdzenie, że rozpatrywany przepis prawa krajowego był sprzeczny z art. 10 WE w związku z regulaminem pracowniczym, Trybunał podkreślił wagę tego, że przepisy krajowe mogłyby utrud-

30 — Przywołany powyżej.

31 — Ibidem, pkt 48, 49.

32 — Ibidem, pkt 47.

niać Wspólnocie zatrudnienie pracowników krajowych z dłuższym stażem pracy, przez co funkcjonowanie instytucji wspólnotowych byłoby utrudnione.

59. Trybunał przyjął wcześniej podobne podejście w wyroku w sprawie Tither [33], dotyczącej krajowego systemu subsydiowania zakupu lokali mieszkalnych, który wykluczał z przewidywanej korzyści (subsydiowanie odsetek od pożyczki hipotecznej) osoby wykonujące pracę, za którą otrzymywały wynagrodzenie wole od podatku na podstawie specjalnego zwolnienia lub immunitetu, a zatem pracowników Wspólnoty. Sąd krajowy zwrócił się do Trybunału z pytaniem między innymi o to, czy art. 5 traktatu EWG (obecnie art. 10 WE) zobowiązuje dane państwo członkowskie do udzielenia korzyści również takim osobom, jeśli spełniają one inne przesłanki określone w rozpatrywanym systemie krajowym. Trybunał przypomniał, że cytowany przepis „zabrania państwom członkowskim między innymi podejmowania działań, które mogłyby utrudniać funkcjonowanie instytucji wspólnotowych", a następnie zauważył, że chociaż przepisy krajowe, takie jak rozpatrywany system, „skutkują pozbawieniem urzędników i pracowników Wspólnot korzyści finansowej, jaką otrzymaliby, gdyby nie posiadali takiego statusu", to jednak nie wydaje się, że rozpatrywany system „mógłby zniechęcić pewne osoby do podjęcia zatrudnienia we Wspólnotach", to znaczy „utrudniałby funkcjonowanie instytucji wspólnotowych". Trybunał doszedł tym samym do wniosku, że art. 5 traktatu EWG nie stał na przeszkodzie temu, by państwa członkowskie wykluczały urzędników i pracowników Wspólnot z korzyści takiej jak ustanowiona na podstawie systemu krajowego, która była przedmiotem postępowania przed sądem krajowym.

60. Powracając do niniejszego postępowania o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, należy podkreślić, że trudne wydaje się twierdzenie, że przepis krajowy taki jak art. 16 ust. 1 akapit pierwszy dekretu królewskiego z dnia 8 kwietnia 1976 r. — gdyby był interpretowany w taki sposób, że dzieci osoby prowadzącej działalność na własny rachunek otrzymujące dodatki rodzinne na podstawie regulaminu pracowniczego lub WZIP nie mogą być uwzględniane w kontekście określonym w tym przepisie — mógłby zniechęcać pewne osoby do podjęcia zatrudnienia we Wspólnotach lub skłonić je do zrezygnowania z pracy, jaką tam wykonują. Sama Komisja utrzymuje, odnosząc się do niniejszego przypadku, że uregulowanie belgijskie nie skutkuje żadną stratą finansową dla pracownika Wspólnoty (pierwszego męża S. Gysen, ojca Adriena), ponieważ skutkuje po prostu zmniejszeniem kwoty zasiłków rodzinnych, jakie zakład ubezpieczeń musi

33 — Wyrok z dnia 22 marca 1990 r. w sprawie C-333/88, Rec. s. I-1133.

wypłacić jego byłej żonie na dwójkę jej dzieci, Augustina i Elise, jej dzieci z drugiego małżeństwa, których ojciec nie jest urzędnikiem ani pracownikiem Wspólnoty [34]. Ponadto nawet jeśliby przyjąć, że ta obniżka ma wpływ na zasoby, z których S. Gysen może korzystać, aby ponieść koszty utrzymania pierwszego dziecka, a tym samym że następnie wpłynie na rozszerzenie zobowiązań ciążących na ojcu dziecka — pracownika Wspólnoty — w związku z jego partycypacją w tych kosztach, to taki skutek byłby zbyt pośredni i marginalny, aby wywierać skutki zniechęcające lub skłaniające, o których była mowa powyżej.

61. Oczywiście Komisja słusznie podnosi, że zastosowanie przepisu belgijskiego — interpretowanego w sposób wskazany w poprzednim punkcie — oznaczałoby, że z tego tylko powodu, że ojciec Adriana jest zatrudniony przez instytucję wspólnotową, S. Gysen i jej dzieci Augustin i Elise byłyby traktowane mniej korzystnie niż gdyby ojciec Adriana nie wykonywał tej pracy [35]. W świetle kryterium wykładni, jaka może być wywiedziona z wyroków w sprawach Tither i My, taka różnica w traktowaniu nie stanowi moim zdaniem naruszenia przez państwo belgijskie obowiązku lojalnej współpracy z instytucjami wspólnotowymi zapisanego w art. 10 WE.

62. W zasadzie nie jest konieczne dodanie — ponieważ wychodzi ono poza granice analizy zaproponowanej przeze mnie w pkt 29 i 53 powyżej — że taka różnica traktowania nie może być krytykowana poprzez podniesienie zasady równego traktowania jako ogólnej zasady prawa wspólnotowego lub jej szczególnego wyrażenia, między innymi w art. 12 WE (zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową) i w art. 7 ust. 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty [36] (zgodnie z którym pracownik będący obywatelem jednego z państw członkowskich zatrudniony na terytorium innego państwa członkowskiego „korzysta z takich samych przywilejów socjalnych i podatkowych jak pracownicy krajowi"). Akta sprawy nie zawierają informacji, na podstawie której można by utrzymywać, że sytuacja w niniejszym przypadku raczej wchodzi w zakres prawa wspólnotowego, a nie jest wyłącznie wewnętrzną sytuacją państwa belgijskiego.

34 — Uwagi na piśmie Komisji, pkt 37, 38.

35 — Ibidem, pkt 40.

36 — Dz.U. L 257, s. 2.

V — Wnioski

63. W świetle powyższych uwag proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytanie prejudycjalne skierowane przez Tribunal du travail de Bruxelles w następujący sposób:

„Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich oraz Warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot przyjęte rozporządzeniem Rady (EWG, Euratom, EWWiS) nr 259/68 z dnia 29 lutego 1968 r. ustanawiającym Regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich oraz Warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot jak też szczególne przepisy znajdujące czasowo zastosowanie w stosunku do urzędników Komisji mają zasięg ogólny, wiążą w całości i są bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich.

Do sądu krajowego, którego zadaniem jest wykładnia i stosowanie prawa krajowego, należy określenie, czy w świetle wyżej wspomnianych cech akty te mogą stanowić »konwencję międzynarodową w zakresie zabezpieczenia społecznego obowiązującą w Belgii« w rozumieniu uregulowania krajowego rozpatrywanego w postępowaniu przed sądem krajowym".